

У СКАРБНИЦЮ РІДНОГО СЛОВА

Лексикографічне представлення фраземікону лемківського говору — одне зі складних різновидів роботи укладача, оскільки цей говір сьогодні поступово асимілюється, втрачаючи свої оригінальні риси, та і кількість його носіїв поступово зменшується. Фіксація фразеологічного матеріалу, його тлумачення, добір ілюстрацій вимагали від авторів тривалого часу володіння говірковим мовленням лемків і, зрештою, пошани до його носіїв.

Українська діалектична лексикографія багата на словники. Лише лемківський говір представлений у працях І. Верхратського, у короткому словнику П. Пиртея, у матеріалах до словника (дієслівна лексика) С. Панцьо, у словнику С. Тилич, Є. Турчин. Фраземікон південних лемків репрезентує «Фразеологічний словник лемківських говірок Східної Словаччини» Н. Вархол, А. Івченка. Пропонований Словник охоплює фразеологію північних (галицьких) лемків і частково південних. Кожен новий діалектичний словник, як зазначає П. Гриценко, відкриває нові елементи мови, здатні поглибити не тільки знання сучасного й минулого мови, а й культури народу (*Словник буковинських говірок./ За заг. ред. Н.В. Гуйванюк. — Чернівці: Рута. 2005. — С.3*).

Як уже було відзначено, пропонований Словник — це результат наполегливої праці його авторів. Skorиставшись надбанням досвіду української та зарубіжної лексикографії Галина Ступінська і Ярина Битківська підготували вартій уваги Словник, що охоплює 2600 реєстрових фразеологічних одиниць та їх варіантів, 300 найбільш уживаних лемківських приповідок. Словник фіксує фразеологізми, які вирізняються своїм складом, семантикою та структурою. У ньому відтворено не лише багатство говіркового фраземікону, а й зафіксовано лексичне розмаїття, архаїчні фонетичні та граматичні елементи. Представлена фраземіка засвідчує міжетнічні контакти, відображає неповторне мовне багатство лемківського говору, матеріальну і духовну культуру однієї з етнографічних груп українського народу — лемків.

Автори Словника дотримуються усталених в лексикографії засад щодо тлумачення фразем, їх граматичної та стилістичної характеристики. У словнику відчутний ступінь повноти реєстру, докладне пояснення семантики фразем, маніфестації їх формальної структури. Ілюстративний матеріал дає змогу зрозуміти значення фразеологічних одиниць, а також побачити їх функціонування у говірковому мовленні, особливості якого сьогодні по-різному виявляються у мовленні представників різних поколінь лемків. Словник — це спроба репрезентації цінного матеріалу не просто одного із говорів південно-західного наріччя, а говору, який належить до таких, що, все більше асимілюючись, зникають.

Пропонований «Фразеологічний словник лемківських говірок» розрахований на широке коло шанувальників образного мовлення: від студента-філолога до науковця, який побачить у ньому мовне розмаїття і використає для дослідження лексики, словотвору, граматичної будови лемківського діалекту; він стане у нагоді всім, хто любить рідне слово.

Стефанія Панцьо

ВІД АВТОРІВ

Лемківський говір – один з найархаїчніших у карпатській групі південно-західного наріччя; він перебуває на західній окраїні. З півдня і південного заходу лемківський говір межує з говірками словацької мови (межу між українськими лемківськими і словацькими говірками окреслив відомий мовознавець В. Латта). Північна частина лемківського говору знаходиться на території Польщі (рубіж між українськими лемківськими говірками і говірками польської мови визначив польський мовознавець З. Штібер). Після сумнозвісних подій 1945 року більша частина лемків була переселена з території Польщі на західні терени України. Невелика кількість родин поселилася в південних областях України. Частина лемків переселено на захід Польщі (наприкінці 50-х років ХХ ст. тільки незначна частина лемківських родин повернулася на прадідівські землі). Отже, носії лемківських говірок проживають розпорошено в Польщі та Україні і лише компактно – у Словаччині.

Риси лемківського говору широко представлені в пам'ятках писемності, починаючи з XVI ст. — ділових документах, оригінальних і перекладних конфесійних текстах, художній літературі, етнографічних матеріалах, записах фольклору. Вивченню лемківського діалекту присвячено чимало праць різних авторів, починаючи від І. Верхратського (*Про говор Замішанців. — Львів: НТШ, 1894; Знадоби до пізнання угорсько-руських говорів. Ч.1. Говори з наголосом движимим. — Львів: НТШ, 1899; Ч.2. Говори з наголосом сталим. — Львів, НТШ, 1901; Про говор галицьких Лемків. Львів: НТШ, 1904.*) і, закінчуючи багатьма іншими сучасними дослідниками України, Польщі, Словаччини, воно триває і тепер.

Лексикографічні видання діалектно-фразеологічного спрямування найчастіше розкривають системне пізнання говору, його багатства й розмаїтості. Цінним для славістики та і для всіх поціновувачів фразеологічних скарбів є словник фразеології лемківських говірок Пряшівщини (*Вархол Н., Івченко А. Фразеологічний словник лемківських говірок Східної Словаччини. — Словацьке пед.вид-во в Братіславі, відділ укр. літ. у Пряшеві, 1990*). Яскравим зразком синхронічного підходу вивчення фразеології українських діалектів є дисертаційне дослідження В. І. Лавера (*Лавер В. І. «Фраземіка українських діалектов карпатського регіона: Автореф. дис... д-ра філол. наук. — К., 1992. — 50 с.*). Ще один крок до обстеження фразеології лемківських говірок зроблено у кандидатській дисертації Г. Ступінської (*Ступінська Г. Ф. Фразеологія лемківського говору української мови. Дис... канд. філол. наук. — Івано-Франківськ, 2000*).

СПУТАНИЙ

181. **ЯК СПУТАНИЙ**, *зі сл. ходити*. Хто-небудь перебуває в стані сильного душевного потрясіння; дуже схвилюваний чимсь. — Кед єм ся довідава о тім, же Грица юж неє, та'м ходива **як спутана**, нияка робота мі ся не брава (Рп Кр).

СРІБЛО

182. **ЯК ЖЫВОЙ СРІБЛО**. Жвавий, прудкий, швидкий; енергійний (УР Гр).

ССАВ

183. **ЯК МАТЕРИНУ ЦІЦКУ ССАВ**. Давно відбувалося що-небудь. — Є, та коли того, дітино,быво, то ищы певні, **як** твій дідо **материну ціцку ссав**. Мене хтовди тіж не было на світі (Рп Кр).

ССАТИ

184. **ВЕЛИКУ ЦІЦКУ ССАТИ**. Жити в достатку; бути матеріально забезпеченим (Пл Сн).

185. **ЯК КЫБЫ ЦІЦКУ ССАТИ**, *зі сл. позерати*. Хтось з інтересом розглядає кого-, що-небудь; чий-небудь погляд виражає почуття задоволення, захоплення (Пл Сн).

СТАВАТИ

186. **СТАВАТИ НА ЗАДНІ НОГЫ**. Не погодитися з чим-небудь. Запротестувати. — Што з того, же зме прібували **на задні ноги ставати**. Не помогло нич, то были страшні часы (Із Гр).

СТАЙНИ

187. **ЯК Х СТАЙНИ**, *зі сл. тепло*. Уживається для підсилення зазначеного слова; дуже (Гл Гр).

СТАТИ

188. **ЛАВКОВ СТАТИ кому**. 1. Скоритися кому-, чому-небудь. — Люде повідали, же Зофія ся дост набідила, же мусіла свекрі **лавков стати**, бо иншой ради не было (Гл Гр). 2. Виявляти шану до когось, вшановувати когось. — Вы так си думате. А она его так выхвалят, так выхвалят, же годна бы му **лавков стати** (Кл Гр).

189. **СТАТИ ДУБА**. Підніматися сторч, догори. — Выділа-м, як при вдаріню коні **стали дуба** и возы перевернули ся на ріжні сторони (Вс Гр).

190. **СТАТИ НА КОЛІНА** *перед ким*. Підкоритися комусь (Вс Гр).

191. **СТАТИ НА НОГИ**. Переборюючи бідність, нужду, збагатитися. — Йой, дітино, нім я **стала на ноги**, то дост ся набідувала (Вс Гр).

С Т В О Р Е Н И Й

192. **ЗОС ПШЯЧОГО ХВОСТА СТВОРЕНИЙ**, *зневажл.* Нерозумна, нетямуща людина (Ор СЛ).

193. **СТРАТИТИ НАДІЮ**. Перестати бути впевненим у досягненні своєї мети. — Юж было дост пізно Микыта **стратив** гет **надію**, же дашто продаст. Аж ту смотрит, а ту иде гу ньому кум Софрон (Теодор Кузяк).

С Т Е Б Л А

194. **АНИ СТЕБЛА**. Зовсім нічого не мати (Вс Гр).

С Т Е Б Л О

195. **ЯК СТЕБЛО**, *зі сл. тонкий*. Уживається для підсилення зазначеного слова; дуже. — Росне тото дитя **як стебло**, лем на нім една шкіра. Но то нич, добрі, же здорове (Пс Гр).

С Т Е Л И Т И

196. **У НОГАХ СЯ СТЕЛИТИ** *кому*. Догоджати кому-небудь, втрачаючи людську гідність (Гл Гр).

С Т Е Р А Н К А

197. **СТЕРАНКА НА ШЫП** *у кого*. Хто-небудь немитий, брудний (УР Гр).

С Т И С Н У Т И

198. **СТИСНУТИ (ЗАТЯТИ) ЗУБЫ**. Раптово замокнути, утратити здатність говорити (Лс Гр, Сд Яс).

199. **СТИСНУТИ (СТИНУТИ) ПЛЕЧЫМА**. Бути здивованим, неприємно враженим. — Тета посмотрила на Марю, скривила ся ніби до сміху, лем нич не рекла ино **стиснула плечыма** (Вс Гр).

С Т І Н А

200. **ЯК СТІНА (СКІНА)**, *зі сл. збіліти*. 1. Уживається для підсилення зазначеного слова; дуже (Вл Кр, Кн Гр). 2. *зі сл. глухий*. Уживається для підсилення зазначеного слова; дуже. — Василь на старіст такый стал глухий **як стіна**. Што з ним бесідувати (Вс Гр).

С Т О В П

201. **ЯК С Т О В П**, зі сл. *лінивий* Дуже лінивий (БН Гр).

С Т О І Т

202. **ЯК С Т О І Т С В І Т**. З давніх давен (Вс Гр).

С Т О Р І Н

203. **З О В Ш Ы Т К Ы Х С Т О Р І Н**. Звідусіль. — Як посмотрите ся довкола по вшиткых стінах, то одразу забудете не лем о весілю, але о цілім сьвіті, бо будете стояти посередині села, а пред вами, **зо вшиткых сторін**, де ся лем не обернете — буде Фльоринка з ей горами, потоками, полянами і хыжамы, яку вычарував педагог, магістер Михал Романяк (Семан Мадзелян).

С Т О Я Т И

204. **Н Е С Т О Я Т И А Н Е З А Б А Г О В**. Нічого не бути вартим. — Што то значыт! Што ти собі думаш, варията з мене робиш? Та тота твоя работа **не стоїт ане за багов** (Ор СЛ).

205. **Н Е С Т О Я Т И А Н И З А П П К У Д О Г А Н У**. Нічого не варте (Ор СЛ).

206. **Н Е С Т О Я Т И З А Т А Л Е Р (З А Г Р А Й Ц А Р)**. Нічого не бути вартим (Ор СЛ).

207. **С Т О Я Т И Х П У Т И** кому. Перешкоджати, заважати кому-небудь. Бути перешкодою комусь у досягненні якоїсь мети (См Гр).

208. **С Т О Я Т И З А С В О І М**. Невідступно, всіма силами захищати, відстоювати кого-, що-небудь. — Родичы нам завсе повтаряли, же бы зме **стояли за своїм**, а не чужым. Мусиме ся тримати купкы покля ся дає. А дале... — як Бог даст (Пс Гр).

209. **С Т О Я Т И З А С Л О В О М**. Наполегливо домагатися чого-небудь, не поступаючысь ні перед ким (См Гр).

210. **С Т О Я Т И Н А С В О І Х Н О Г А Х**. 1. Бути дужим, міцним, самостійним. — Якоси з Божом помочом нам ся гдало в скорім часі юж **стояти на своїх ногах** (Тл Кр). 2. Видужати, поправитися після хвороби. — Вишла ем якаси з той біди, юж можу **стояти на своїх ногах**, можу кус брез хыжу перейти (Пс Гр).

211. **С Т О Я Т И П Р Е Д В О Ч Ы М А** кому. Постійно з'являтися в уяві. — Віриш, дітино, же тен хлопчыско завсе мі **стоїт пред вочыма**. Не можу го забыти (Гр Гр).

212. **С Т О Я Т И Я К К І Л Х П Л О Т І**. Стати на перешкодї кому-, чому-небудь. (Вс Гр).

СТРАНЫ

213. **З КАЖДОЙ СТРАНЫ.** Повністю, всебічно. — Жалі мої, жалі, як сте мя зуюля / Не з єдного боку, але з **каждой страны** (Укр. нар. пісні з Лемківщини).

СТРАТИВ

214. **СТРАТИВ ДНО** *хто*. Хтось не має міри в їжі. — Бывы г нас такы хвобы а и бабы, же барз іли, та на такых повідали, же **стратив дно** (Рп Кр).

СТРАТИТИ

215. **РОЗУМ СТРАТИТИ.** Хто-небудь під впливом чогось втратив ясність думки, мислення. — Г войну не єден **розум стратил** од того што ся діяло (Бх Гр).

216. **СТРАТИТИ ВІНЕЦ.** Втратити дівочу честь. — Ой, Русаля, Русаля, юж ся порусалило. / **Стратило** дівча **вінец** што буде тепер робыло? (Вс Гр).

217. **СТРАТИТИ ГРУНТ ПІД НОГАМИ.** Переставати бути впевненим у собі, у своїх силах (Шк Кр).

218. **СТРАТИТИ ДНО Х ЧЕРЕВІ.** Дуже багато їсти (Гл Гр).

219. **СТРАТИТИ ЖЫТЯ.** Загинути (Бх Гр).

220. **СТРАТИТИ ЛІТОЙКА** *для кого*. Хто-небудь широ, віддано любив когось. — В нашой Марисі трої молодці / Я в неї гей, я в неї / Я молоденький **стратив літойка** для неї (Укр. нар. пісні з Лемківщини).

221. **СТРАТИТИ НАДІЮ.** Переставати бути впевненим у чомусь. — Юж было дост пізно и Микыта **стратив** гет **надію**, же дашто продаст. Аж ту смотрит, а ту иде гу ньому кум Софрон (Теодор Кузьяк).

СТРАХ

222. **СТРАХ ОБЫШОЛ** *кого*. Хто-небудь дуже злякався. — Дідо стоял остопілий як бы заморочений. Як же то? До Ісуса Христа стреляти? Причастийом? На саму думку **страх го обышол** и зимна роса на чело му вышла (Ярослав Горошак).

223. **ЯК СТРАХ ДО КАПУСТИ,** *зі сл. позбырати ся* Будь-як, неохайно. — На весело то люде ся знали бавити. Позберат ся даякый хлоп **як страшок до капусти** и медже свашками жартує, розказує вшелиякі глупоти (Бд Гр).

ШКАТУЛЬЦІ

Як шваблики х шкатульці **Ш-8**

ШКІРИТИ

Шкірити зуби **Ш-17**

ШКОДА

Купыв бы, лем коруну шкода
К-160

ШКУРОМ

Дябла мати під шкуром **М-31**

ШЛЯГ

Шляг не трафит **Ш-19**
Шляг трафив **Ш-18**

ШЛЯК

Же бы мя ту шляк трафыл **Т-41**

ШМАРЫЛ

Як кыбы на вгынъ шмарыл **Ш-20**

ШМАРИТИ

Ани де ябко шмарити **Ш-21**
Шмарити крыж на роботу **Ш-22**
Шмарити на рушта **Ш-23**
Шмарити собом **Ш-24**
Як раз бучком шмарити **Ш-25**

ШМИГУВАТИЙ

Як шмигуватий бучок **Б-105**

ШПАЦИР

Пустити язык на шпацир **П-316**

ШТИРИДЦЯТОГО

На штиридцятого мая **М-130**

ШТО

Тримайте ня двома, бо еден не
мат што **Т-57**

ШЬВЯЧЕНОЙ

Як чорт шьявченой воды **Ч-28**

ШЬПІВАЛИ

Ище когути не шьпівали **К-76**

ШЬПІВАТ

Не скоро когут шьпіват **К-71**

ШПІЧКУ

Ани на шпічку ножа **Ш-26**

ШТАНГА

Як штанга **Ш-27**

ШТИМЕНТУ

До штименту **Ш-28**

ШТИРИ

Штири дошки **Д-121**

ШТРАНГ

Лем штранг вхабыти **Ш-30**

ШТО

Што до того **Ш-35**
Што тя то обходит **Ш-36**
Тримайте ня двома, бо еден не
мат што **Т-57**

ШТОБЫ

Штобы не привыділо ся **П-230**

ШТОК

Як шток **Ш-29**

ШУЛЯК

Як шуляк **Ш-31**

ШУНКИ

Достати зо шунки папір **Д-106**

ШЬВІТ

Шьвіт за очыма **Ш-32**

ШЬВІТАЗгладити з того шьвіта **З-106**Піти зо шьвіта **П-98****ШЬВІТОМ**Зо шьвітом шя зрівнати **З-183****ШЬВІТУ**Кыбы шытку мудріст шьвіту
жжісти **Ж-9****ШЬКІПА**Як шькіпа **Ш-16****ШЬЛЕП**Як шьлеп **Ш-33****ШЬЛЄП**Мати курячий шьлеп **М-55****ШЬЛІПКИ**Куры шьліпки **Ш-34****Щ****ЩАБЕЛЬ**Зйти на послідний щабель **З-143****ЩАДУ**Ани хыру ани щаду **Х-13****ЩЕДРОМ**Щедром руком **Р-81****ЩЕЗНУТИ**Щезнути як камін у воді **К-8****ШУТКУ**Лем му шутку и хмари білити
Щ-2**Ю****ЮДА**Як Юда шарігодскый **Ю-1****ЮДАШСКИ**Юдашскі пінязі **П-80****ЮЖ**Ище не встал, а юж лігат **В-227**Мати справу юж дочыста в жме-
ни **М-75**Юж чорти повтікали **Ч-36****ЮС**Як юс **Ю-2****Я****ЯБКО**Ани де ябко шмарити **Ш-21**Ани не мат де ябко хпасты **Я-1**Збыты на квасне ябко **З-97**Коли верба ябко зродит **В-19****ЯВЛЯТ**Вшыткы съвяты тобі ся являт
В-252**ЯГОД**Захце ти ся як циганскому дзецку
ягод на съвятуї вечері **З-76****ЯГОДА**Як ягода **Я-3****ЯГОДИ**Забагнути си як у Святом вечеру
циганові ягоди **З-1**Як біда по ягоди **Б-42**

ЯГНЯ

Як ягня **Я-2**

ЯГНЯТКО

Як ягнятко **Я-2**

ЯЗЫК

Аж язык вывалити **В-66**

Взяти на язык **В-45**

Вкусити ся в язык **В-165**

Обрушыти язык **О-17**

Острый язык **Я-4**

Прецьвенькнути язык **П-228**

Пристричы язык **П-250**

Прустерти язык **П-283**

Пудрізаний язык **Я-5**

Пустити язык на толоку **П-316**

Свербыт язык **Я-6**

Што приде на язык **П-234**

Што слина на язык принесе **С-110**

Язык вывалити **В-70**

Язык в (х) пыску ся не втримат **Я-7**

Язык не відпаде **Я-8**

Язык по клубы **Я-9**

Язык як бритва **Я-10**

Язык як меч **Я-11**

Язык як папаш **Я-12**

Язык як по лукоть рука **Я-13**

Язык як у корови хвуст **Я-15**

Язык як у Марі ден **Я-16**

Язык як прайник **Я-14**

ЯЗЫКА

Вжати з языка **В-34**

Взяти до языка **В-40**

Забыти в домку языка **З-6**

Загризти до языка **З-17**

З языка помело зробити **З-189**

Прикусити сой до языка **П-238**

ЯЗЫКАХ

Мати в языках **М-41**

ЯЗЫКЫ

Злі языки **Я-17**

ЯЗЫКОМ

Аж пуд языком мокро **Я-19**

З языком на бороді **Я-18**

Ид собі путьом, а у дітини часник пуд языком **И-9**

Молоти языком як млинком **М-184**

Трепати языком як прайником **Т-54**

Чесати языком як з із терлицьом **Ч-6**

Языком молоти як млинком **Я-20**

ЯЗЫКУ

Мати материнське молоко на языку **М-57**

ЯЙО

Поки выповіст, то кура яйо знесе **В-98**

ЯЙЦЕ

Же ане бы яйце з головы не хпало **Я-21**

Поки выповіст, то курка яйце знесе **В-98**

Як мальоване яйце **Я-22**

ЯЙЦЬОМ

Як з мальованим яйцьом **Я-23**

ЯЙЦЬОХ

Імыти на яйцьох **І-14**

Як квока на яйцьох **К-27**

ЯЙЦЯ

З-під дябла яйця винести **В-63**
 Ід гу дітчой матері яйця гризти
И-5

ЯЙЦЯМЫ

Як з яйцямы **Я-24**

ЯКОГО

Якого чорта **Ч-30**

ЯЛИЦІ

Коли з ялиці лист одпаде **О-29**
 Коли з ялиці лист опаде **Л-21**

ЯЛОВОЙ

Выщцаты и з яловой коровы теля
В-133
 З яловой коровы молоко выдоіти
В-79
 З яловой коровы теля достати
Д-111
 Треба слово тягати як од яловой
 коровы теля **Т-50**
 Як яловой сок **С-151**

ЯМУ

Выстояти яму **В-116**
 Копати яму **К-104**

ЯНА

Ци до Яна ци до пана **Я-25**

ЯРКОМ

Як горі ярком вода піде **В-188**

ЯРМАКУ

Як жыд по ярмаку **Ж-13**

ЯРЬМІ

Як корова г ярьмі **К-112**

ЯСЛАНИЦІ

Лем зв'язати до ясланиці а дати
 сіна **З-105**

ЯСЛІ

Високі яслі мати **М-28**

ЯСНОГО

Як грім з ясного неба **Г-94**
 Як Перун з ясного неба **П-48**

ЯТРИТИ

Жовч ятрити **Я-26**
 Ятрити старі рани **Я-27**

ЯЩУРКА

Як ящурка **Я-28**

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК ПРИСЛІВ'Ь, ПРИКАЗОК, КАЛАМБУРІВ

А

Ани ня дома не вхабляй, ани до поля не заганяй. — *Такий до ничего вырюс тот хлопчыско, ним ся нияк не заженеш, то як повідают: ани ня дома не вхабляй, ани до поля не заганяй* (Тл Кр). II.1.2

Б

Бери жену на вік єдну (Вс Кр). I.6.1
Бери жену порадицю, а не парадницю (Вс Кр). I.6.2
Біда біду найде кед и сонце за гору зайде (Ор СЛ). III.1.1
Біда намучыт, лем и научыт (УР Гр). III.1.2
Бідний робит, а багатому родит (Вс Гр). III.1.3
Більше люда, більше чуда (Пл Сн). I.10.1
Блишка кошеля як гуня (Рп Кр). I.11.1
Бут до бута, керпец до керця (Гн Гр). III.2.1
Бызовав ся дід на чужый обід, лем ззів сім бід, но не обід (Гл Гр). II.5.1
Было дітину вчыти, зас не вміла ходити, а як зачала ходити — юж тяжко ей превчыти (Фл НС). I.2.1

В

В старим пецу дябол палит (Гл Гр). I.7.1
Валал го хоче, лем люди го не хотят (Мх Сн). I.10.2
Великий хлопчыще, лем в голові му вітер свыще (Кн Гр). I.4.1
Весіля ся кінчыт — біда ся зачынат (Бр Гр). I.6.3
Вовка все до лісу тягне (Вс Гр). III.1.4
Волит кышка праснути, як мат страва скыснути (Бх Гр). II.6.1
Волиш не дати, як потім выгвяряти (Гн Гр). II.4.2
Вшытко лем до часу, а жена — до смерти (УР Гр). I.6.4
Вселияке дівча боіт ся кербача (Чр СЛ). I.2.2
Втікай, голий, село горит (Вс Гр). III.2.2
Вуч ся замолоду — не будеш знав на старіст голоду (УР Гр). III.3.1

Вчєрашний ден не дожєнеш и од завтрашнього не втєчєш (Зн Кр). IV.1.2
Вчєрашний ден не проклинай, а нинішний благословляй (Гл Гр). IV.1.1

Г

Г літі дорожша мынута, як в зимі година (Рп Кр). II.1.2
Гадай ду̀па до быскупа, а быскуп як ду̀па (Вс Гр). I.10.3
Гарда и подобна, лєм худобна (Нв Гр). I.3.1
Гди дябол не може, жєна споможе (Мх НС). I.6.6
Гди ся свої пси кусають, най ся чуджы не мішають (Вс Гр). III.2.3
Гды дають псовы хлєптати, там мусит брєхати (Гл Гр). II.6.2
Гість — не кість: за двєрі не шмариш (Рп Кр). II.5.2
Глядай не долю, а волю (Вс Гр). I.2.3
Говорив німий сліпому: позєрай як хромий біжыт (Гн Гр). I.10.4
Голова не лєм для того, жєбы шапку носити, алє и думати (УР Гр). III.3.2
Голова не од парады, лєм од интересу (Гн Гр). III.3.3
Голова сивіс, а ду̀па шаліє (Вс Гр). I.7.2
Голого рємін гріє (Рп Кр). I.11.2
Гріх не мат ніг, він ся під порогом товчє (Вс Гр). III.1.5

Д

Дай нам, боже, што нам трєба, а по смєрти — шуп до нєба (Гл Гр). II.5.3
Дє вас не просят, там най вас ногы не носят. — *На вєсіля чы кстини, газда сам не просив люди. Од того быв Терентий-комірнык, просятарьом го звали. Він вшытко полагодив, за то му хліба дали. Людє тримали ся невчєной, алє мудрой рады: дє вас не просят, там най вас ногы не носят* (Сєман Мадзєлян). II.4.1
Дє молода жона у діда, чєкай у гості сусіда (Ор СЛ). I.6.5
Дє отєц и мати благословят, там ся добрі господарит (Бх Гр). I.2.4
Дє ся свої пси кусають, най ся чуджы не мішають (Дк Кр). I.10.5
Дєн біжыт, а тиждєн лєтит (Зн Кр). IV.1.3
Дзяд дзяда найдє, хоц сонцє за гору зайдє (Вс Гр). III.2.4
Дівка — красуля, лєм надута як пуляк (Рз Гр). I.3.3
Дівка бідна, лєм гідна (Рз Гр). I.3.2
Дівка, як ружа, трєба єй мужа (Гл Гр). I.3.4
Діти — не лєм жура, алє и надія (Дк Кр). I.2.5

- Діти родичів не вибирают (Вс Гр). I.2.6
 Діти ховай, а сам торбу приготувляй (Бх Гр). I.2.7
 Дітям треба дати, але и собі на дорогу лишыти (Вс Гр). I.2.8
 Для смерти вшыткы двері одперти (УР Гр). I.9.1
 До вечера дожыти — ден пережыти (Зн Кр). IV.1.5
 До вінчання сам собом, по вінчаню юж з женом (Бх Гр). I.5.1
 До Дмитра дівка хытра, а по Дмитру пец ньом вытру. (Дк Кр). I.3.5
 До костела пішол и клякнул але пыском не клепнул (Вс Гр). III.1.6
 До него душа лем спати ходит (Рд Гр). I.1.1
 До ничого и соли не треба (Вс Гр). II.6.3
 Добрий ден, што пришол, а еше ліпшыый, што пішол (Гл Гр). IV.1.4
 Добрі діти — вінец, а недобрі — кінец (Вс Гр). I.2.9
 Добро мачохы, як зимне тепво (Рп Кр). III.2.5
 Дуже ворін і вола звалят (Гл Гр). III.1.7
 Дурна та дівка же фраіровы вірит (Рм Кр). I.3.6

Є

- Єден гріх цілу душу спаскудит (Гн Гр). II.3.1
 Єдно гнеска вартує більше, як три завтра (Вс Кр). IV.1.6
 Єму так ся хце робыти, як псу зимну воду пыти (Вс Гр). II.1.3

Ж

- Жебы вовк был сытый і баран цілий (Бх Гр). II.3.2
 Жебы був хоц якый, лем бы причалапав и мене посватав (Шк Кр). I.3.7
 Жена для мужа супружниця, а не служниця (Мш Кр). I.6.9
Жена три угли тримат, а газда єден. — *Знай, же зостанеш газдиньом, але газдиньом зостати не на то, жебы ключы за поясом носити, варити, їсти і розказувати, але до каждого кута тра зазріти і зробити, бо гадают, же жена три угли тримат, а газда єден* (Іван Бугера). I.6.10

З

- З велького браку хпадеш по коліна у млаку (Вс Гр). II.4.3
 З красоти хліба не напечеш (Рз Гр). I.1.2
 З тобом гварити, як з коньом ся молити (Вс Гр). I.10.6

- З того буде доброй лазиво про мухы (УР Гр). II.1.5
За двома стріляла — сама ся зостала (Шк Кр). I.3.8
Зарікала ся жаба мочыла, лем перша до нього скочыла (Вс Гр). III.2.6
Зима ся зьвідат, гди было літо (Рп Кр). II.1.4
Злотий ключык кажди двері одомкне (Гл Гр). III.1.8
Знання вода не озме, злодій не вкраде и в огни не згорит (Вс Гр). III.3.4

И

- И бортак ма кус розума, коли зна же він дурний (Вс Гр). II.3.3
И горбата — не горбата, кедь багата (Ор СЛ). I.3.9
И муха найде сой конец (Бх Гр). I.9.9
И сам не гам и тобі не дам (Вс Гр). I.10.7
И хліб печы, и веселе гночы, и дітину кстити, и яму копати, и маму хова-
ти, и взаран боже народжыня (Гн Гр). III.2.7
Ище тот ся не вродил, жебы каждому догодил (Вс Гр). II.2.1

І

- Ідий быцку коло плота, якый вобід, така и робота (Гл Гр). II.6.4

К

- Кед мі кін здохне, то хоц золота трава буде рости — він ю пасти не буде
(Гл Гр). I.9.10
Кед ти не коваль, то и кліщы не погань (Бл Кр). II.4.4
Кед утікаш од свого креста, він тя роздусит (УР Гр). II.4.5
Кед хыжка смерекова, то и здорова (Рд Гр). I.12.1
Кедь бы дівка віща, то не ишла бы гу ріща (Шл НТ). I.3.10
Кедь мусиш, то и камін вкусиш (Мк Сн). II.2.2
Кедь робыти махом — пуйде прахом (Гр НС). II.1.6
Кідь є хліб і вода, то не є голода(Вс Гр). II.6.5
Кінец языка за провідника (Вс Гр). II.3.5
Кліпка гризе — біда лізе (Пн Гр). I.8.1
Козі — здравя, цаповы — розум, а тобі — свинску натуру (Мш Кр). II.5.5
Колач ся приіст, лем хліб нигды (Гн Гр). II.6.6

- Кому добрі веде ся, тому и когут несе ся (Гл Гр). III.1.10
Котра дівка стратит вінец, зас ю зо хыж выжене отец (Вл Кр). I.3.11
Котра ся не бызує, ний з фраіром не фіглує (УР Гр). I.3.12
Котрий кін тягне, того і поганяют (Бх Гр). III.1.11
Крестини поливають водом, веселе — палінком, а погріб — слызамы (Вс Гр). I.9.11
Куди очы ведут, туди ноги идут (Бх Гр). I.8.2
Кыєм того, што не любыт свого (Бх Гр). III.1.9

Л

- Легко воду сколомутити, але довго треба ждати, покаль ся счыстит (Щв Сн). II.3.4
Лекше людям давати, як в них пожычати (Бх Гр). II.4.6
Лем еден и тен псёой син (Ст Сн). I.2.10
Лем молодого глуптака легко оженити, старого — тяжко вговорити (Гл Гр). I.4.2
Лем товди достала цвіт, як спровадила мужа на тот світ (Мх НС). I.6.7
Лемко все громамы обертат: в єдного пожычят, а другому вертат (Рп Кр). III.1.12
Лінивий два раз ходит, а скупый два раз платит (УР Гр). II.4.7
Ліпше гдома на бандурках, як на чужыні на бубках (Рп Кр). I.11.3
Ліпше добрі гмерти, як плано жыти (Гл Гр). I.9.8
Ліпше не обіцяти, як слова не дотримати (Вс Гр). III.4.1
Ліпше під якым-такым крячком як під голим небом (Вс Гр). II.3.6
Ліпше ся не побрати, як ся потім скаргувати (Рз Гр). I.5.3
Ліпше ся не родити, як з-під палиці ся женити (Рз Гр). I.5.2

М

- Мали діти ідыт хліб, а великі — серце (Вс Гр). I.2.11
Мачці — на здрава, коцуровы — на здих (Мш Кр). II.5.4
Мойой дітини пыск ний иде на тот блиск. *Уживається як застереження від наврочення (купіль виливали у дворі в той бік, куди падало світло) (Щв Сн). V.1.1*
Молит ся під фігуром, а дябла ма під шкуром (Вс Гр). III.1.13
Мудра газдиня, кед повна скриня (Рп Кр). III.2.8

Мудрого корчма не зіпсує (Вс Гр). III.1.14
Муж пахне вітром, а жона дымом (Ор СЛ). I.6.8
Муха не боїт ся обуха (УР Гр). I.8.3

Н

На бідного дзядя і дерево пада (Вс Гр). III.1.15
На вечеру лем бы чыру, хоц рідкого, лем бы много (Рп Кр). II.6.7
На двадцет років гоп! На тридцет років хлоп, на сорок років як-так, а на п'ятдесят такый як фляк (Вс Гр). I.7.3
На кого сорокы, на того и ворони (Жд Гр). III.1.16
На млинске колесо відром води не наносиш (Бх Гр). II.4.8
На рідни пороги самі несут ноги (Кв Гр). I.11.4
На сьмітю и когут гоноровый (Бх Гр). III.1.17
На файну жену добре ся дивити, а з мудром жыти (Гл Гр). I.6.11
На хліб ся зубы найдут (Гл Гр). II.6.8
Най ся вудка піс, хоц на кепец латкы не є (Вс Гр). III.1.18
Найлекше оген зяты чуждыма рукамы, загасити мож лем своіма (Вс Гр). II.3.7
Нарубы (ворожко) тобі, а на хосен собі. *Уживається як застереження від чар; ворожби; щоб захиститися від чар потрібно постійно носити на собі щось навиворіт (Мх Сн).* V.1.3
Не бер на дітину кербач, а ліпше ей перебач (Чр СЛ). I.2.12
Не біда же худа, лем бы кров не вода (Зл НС). I.3.16
Не біда, же мала, лем бы не злостива (Зл НС). I.3.13
Не біда, же паскудна, лем бы не нудна (Зл НС). I.3.14
Не біда, же повна, лем бы шіковна (Зл НС). I.3.15
Не ганьба не знати — ганьба не хтіти знати (Гл Гр). III.3.5
Не глядай другому смерти, бо юж твоя за стіном стоїт (Вс Гр). I.9.12
Не глядай сой смерти: она сама тя найде (Гл Гр). I.9.2
Не є пана над Ивана (Вс Гр). I.10.8
Не є ружы без терня (Рз Гр). I.1.3
Не є спочынку для ніг, пак не перекрочат вітцівський поріг (Ор СЛ). I.11.5
Не є такого гнеска, бы му не было завтра (Рп Кр). IV.1.8
Не заздри нині вчерашній днині (Гл Гр). IV.1.7
Не ид, дурню, вінчати ся — не будут з тя сміяти ся (Гл Гр). I.5.4
Не іл лес зо мном сьвячене яйце — не маш до ня моци. *Уживається як застереження від злої сили; належало не лаятися чортом і не загадувати його проти ночі (Гн Гр).* V.1.2

- Не каждый выдит, хто ма очы (Лп Гр). I.8.4
 Не копай яму під никым, бо сам до ней хпашеш (Вс Гр). II.4.9
 Не май вірного, не будеш мав зрадного (Гл Гр). II.3.10
 Не міняй рідну стріху на чужду потіху (Од Сн). I.11.6
 Не мож до хыж вступити, жебы поріг не перекрочыти (Шк Кр). I.12.2
 Не мож з хыжі піти, вбы поріг обійти (Шк Кр). I.12.3
 Не плач, небого, же ся оддаеш за нього, ний він реве, же тебе бере (Жд Гр).
 I.5.5
 Не провадте осла до джерела мудрости — може вас по дорозі копнути
 (Вс Гр). III.3.7
 Не слухай вітця и матери, то слухай псьой скори (Вс Гр). I.2.13
 Не смот ци хліб, ци вовна, лем бы кышка повна (Гн Гр). II.6.9
 Не сьмій ся з чуждой біди, бо твоя тя не омина (Пл Сн). II.4.10
 Не та судила ся, котра любыла ся (Рз Гр). I.5.6
 Не такый хлопчыско, як лінгариско (Кн Гр). I.4.3
 Не тисний, быс не задусил і тримай, быс не выпустил (Гл Гр). II.3.9
 Не тни старого дерева, пак молоде не виросне (Гл Гр). II.3.8
 Не тот даст, што мат, а тот, што хце дати (Вс Гр). III.1.19
 Не хваль ся, як идеш на поле — лем як з поля верташ (УР Гр). II.1.7
 Нема умія без терпіня (Бд Гр). III.3.6
 Неправдом правду поб'є ся, лем того на корист не виходит (Вс Гр). III.4.2
 Непрошеному гостю треба много місця (Рп Кр). II.5.6
 Нихто не може вшытко знати (Гл Гр). III.3.8

О

- О вовку помовка, а вовк за дверями.** — *За сьлідом обішле зме по тих го-
 рах, долинах, аж ту трафили зме на сьлід, а за сьлідом, аж ту до того дому.
 А навет нумер дому нам знаний і зато слонко нізко, але і ми коло ней блізко.
 Бо як повідают: «о вовк упомовка, а вовк за дверями»* (Іван Бугера). III.2.9
 Од вінця юж до мужа, а не до вітця (См Гр). I.5.7
 Од прибытку голова не болит (Вс Гр). II.1.8
 Од смерти не мож ся заперти (Гл Гр). I.9.3
 Одданиця, як горлиця, лем роги ей хыблят (Кр НС). I.3.17
 Око — пан, а рука — трудар (Вс Гр). II.1.9
 Отец багатіє своїма синами, а зубожіє дівками (Зн Кр). I.2.14
 Ощаджай, кед ті добрі — будеш мати г біді (Гл Гр). II.3.11

П

- Пес доты не буде ситый, докы мыску не вылиже (Гн Гр). III.2.10
Парібкам коні сідлані, а дівкам лем чекані (Вс Гр). I.3.18
Парібкы тіж мают журу, не лем жонаті (Гн Гр). I.4.4
Пес ся навчыт пливати, як ся му до ух води наліє (Вс Гр). III.2.11
Пішол у землю спочывати, жебы на сім світі не бідувати (Гн Гр). I.9.4
Плодне дерево в раю принимают, безплодне — выганяют (Бх Гр). III.1.20
Плюн, сяд си і ноги будут висіти (Мх Сн). III.2.12
По моей смерти можут за мною пліт підперти (Гл Гр). I.9.14
Повідат дітина же быта, лем не повідат за што (Гн Гр). I.2.15
Покаж ся уцьом, а вовкы готовы (Зн Кр). III.1.21
Правдиве щестя ходит з простима хлопамы (Вс Гр). III.1.22
През нашы вызори выдко тилько гори (Вс Гр). I.11.7
Прибер пня и найде ся му ім'я (Гл Гр). I.1.4
Приде коза до воза аж збырчыт (Вс Гр). I.10.9
Пришов гість — забуд про зліст (Гл Гр). II.5.7

Р

- Раз у році и сироті празник (Бх Гр). III.1.23
Ремесло не коромысло, плече не тисне (Вс Гр). II.1.10
Розумний пес на вітер не гавкає (Гл Гр). III.4.3

С

- Свій край, як рай, чужа країна, як домовина (Вл Кр). I.11.8
Свій як не запваче, то хоц ся скривит (Рп Кр). I.11.9
Сивый волос, а ласка молода (Ор СЛ). I.7.4
Сирота, сирота, а пыск як ворота (Вс Гр). III.1.24
Ситий голодному не вірит (Бх Гр). III.1.25
Скінчыва ся Божа хвала, а терас бы ся палюнка здава (Рп Кр). III.2.13
Смерт не выберат: ци пан, ци Иван (Гл Гр). I.9.13
Смерт причину найде, кед до хыж зайде (Гл Гр). I.9.5
Старіст — не радіст, молодіст — не вічніст (Вс Гр). I.7.5
Старого вола не навучіш ворати (тігати) (Чр СЛ). I.7.7
Старый баран ма твердий ріг (Чр СЛ). I.7.6

Старый, старый, лем ярый (СР Яс). I.7.8
Стіно, дай ми здрава, а ти , шербалю, взни ня в риц (Вс Гр). II.5.8
Сукмани заголяти — не треба багато розуму мати (Сд Яс). I.3.19
Сходит краса, як роса (Рз Гр). I.1.6

Т

Тоту новинку треба просіяти на млинку (Рп Кр). III.2.15
Твереза голова уважат на слова (Пн Гр). III.3.9
Ти по дачує з мішком, а дябол по твоє з візком (Вс Гр). II.4.11
Тиха вода найбарші береги підмиват, а бистра летит и перелетит (Мс Яс).
III.2.14
То не я, а мого нянька син (Вс Гр). I.2.16
Товди ягоди зберают, як пристают (Вс Гр). IV.1.9
Тогди дівка файна, коли ся оддає (Гн Гр). I.3.20
Тот ден честуй, што пришол (Гн Гр). IV.1.10
Тота сторона мі мова, де мня матір породива (Рп Кр). I.11.10

У

У багача натура гаряча (Бх Гр). III.1.26
У верховинця хыжа без клинця (Ор СЛ). I.12.4
У каждой одданиці свої таємниці (Гл Гр). I.3.21
У подертых ногавыцях парібок не фраерит ся (Рп Кр). I.4.5
У своєй хыжы не злостят мышы (Ор СЛ). I.12.5
У церкві ся молит,а выде — то по пятах скаче (Вс Гр). III.1.27
Уч дітину каждую годину (УР Гр). I.2.17

Ф

Файна и багата, лем фрасувата. (Тл НС). I.3.22
Файний парібок собом, лем з порожньом торбом (Гн Гр). I.4.6

Х

Хвали не гостину , а газдиню (Гл Гр). II.5.9
Хлоп спит, а на поли му росне (Вс Гр). II.1.11

- Хоц быс пішол и до Руси, а робыти мусиш (Вс Гр). II.3.12
Хоц и бідна хагина, та люба для русина (Ор СЛ). I.12.7
Хоц яка корова стара, а соли полиже (СР Яс). I.7.9
Хочеш з поля хосен мати — треба го добрі обрабляти (Вс Гр). II.1.14
Хто багатий віз хце мати, мусит сам го окувати (ЗМ Сн). II.1.12
Хто другому яму копле, сам до ней хпаде (Вс Гр, Пл Сн). III.1.28
Хто за ня бреше, ний сой язык одкусит. Уживається при щиканні; вважали, якщо людина щикає, то про неї хтось згадує або говорить неправду (Гл Гр). V.1.4
Хто молодим ся женит — скоро помочы дочекат (Лс Гр). I.5.8
Хто оре і сіє, тот ся надіє, а хто ся лінує — тот бідує (Рм Кр). II.1.13
Хто пішол до неба — юж му нич не треба (Гн Гр). I.9.6
Хто правду повідат, тот слів не глядат (Вс Гр). III.4.4
Хто сой глядат ліпше од пшеничного хліба — тот кербач найде (Мх Сн). II.6.10
Хто стратит очы — не знат днів, лем ночі (Гн Гр). I.8.5
Хто ся полю вклонит, тому ся поле постелит (Гн Гр). II.1.15
Хто тихо ходит, той густо місит (Бх Гр). III.1.29
Хьжа ся зачынат од порога (См Гр). I.12.6

Ц

Цікавіст — то першый стопін до пекла (Вс Гр). III.1.30

Ч

- Частуй голий босого (Вс Гр). II.5.10
Череп'я довше жые, як цілий горнец (Вс Гр). IV.1.11
Чесному чест и під лавыцев (УР Гр). III.1.31
Чім піст довшый, тим курша драга до неба, а хто не іст — тому довго чікати не треба (Ор СЛ). II.6.12
Чловек учыт ся не до старости, а до смерти (Гл Гр). III.3.10
Чого не знаш, те й забути не можеш (Гл Гр). III.3.11
Чужына — марцьовий цомпель (Бр Гр). I.11.11
Чым далей до ліса, то веце галузя (Вс Гр). III.2.16
Чым ся не найдж, тым ся и не налижеш (Гл Гр). III.2.17
Чыр вышов на двір, попозерав на стріху — нич не є в бріху (Рп Кр). II.6.11
Чыя коса перша, того лука шырша (Вс Гр). II.1.16

Ш

- Шалапута — една боса, друга вбута (Гл Гр). I.1.7
 Шкодит тому горба й яма ек му коса не клепана (Вс Гр). II.1.17
 Што знаш, то вшытко добре (Вс Гр). III.3.12
 Што можеш зробити гнес, не одквадай на заран (Рп Кр). II.3.14
 Што на будний ден, то не на сьвято (Рп Кр). II.3.13
 Што не гнеска, то не близко (Рп Кр). IV.1.13
 Што перешво,юж ся не вертат (УР Гр). IV.1.14
 Што серпец зожне, то марец зожре (Вс Гр). II.1.18
 Што ся дає, то ся не одбырат (Гл Гр). II.4.12
 Што хчера, то не гнес (Рз Гр). IV.1.12
 Штосі дає на гнів, тото и на перепрошыня (Тл Кр). III.1.32

Щ

Щезніт злі вочы, же бы сте не мали сили-моци зла чынити, млоду пару зчарыти. *Уживається як застереження від «недобрих очей»; так примовляючи, молодят кропили свяченою водою перед тим, як вирушали з дому до церкви (Гл Гр).* V.1.5

Я

- Я до згоды, як рыба до воды (Вс Гр). II.2.3
 Я ти верну, як ся зверну (Гл Гр). II.2.1
 Як біда — то до жыда, як по біді — то по жыді (Вс Гр). I.10.10
 Як вшытко ся од люстерка одбыват, так най мене жадна ворожба не імат. *Уживається як захист від ворожби; лягаючи спати, клали під подушку дзеркальце (Жд Гр).* V.1.7
 Як гнес дбаєш, так завтра маєш (Рз Гр). IV.1.15
 Як з дзяда на пана выде, то товди найгірша хворота (Вс Гр). III.2.18
 Як лес близко пекла, то дябла звы стрыком. — *Няньо мі тогди повіли: «Знаш што, Василь, тепер война, спокою не є, то си памятай, як лес близко пекла,то дябла звыстрыком»*(Вс Гр). II.3.15
 Як млоду допече, й з-під вінця втече (Гл Гр). I.5.9
 Як найдеш — не тіш ся, а стратиш — не плач (Гн Гр). II.3.16
 Як не маш в голові, то маш в ногах (Гн Гр). III.3.13

Як Петро боговы, так бог Петровы. — *Дідо завсе любыли нам повтаряти таку мудріст: як Петро боговы, так бог Петровы. То для того, жебы з-ме знали, як ся маме заховувати меджы людми* (Вс Гр). II.2.4

Як перекрочыш хыжи той порога, найперше вытри сой язык, а пак ноги (Вс Гр). I.12.8

Як Петро Боговы, так Бог Петрови (Гн Гр). I.10.11

Як поховала мужа — розцвыла, як ружа (Чр СЛ). I.6.2

Як ся до ліса кричит, так ся з ліса озывает (Гн Гр). I.10.13

Як ся не ховай, а смерт тя найде (Гл Гр). I.9.7

Як тот ніж не мож зчарыти, так бы жадни відьмы-босоркы не могли до хыж приступыти. *Уживається для вираження застороги своєї оселі від чийсь ворожби; свячений ніж встромляли у віконне перехрестя, щоб там постійно стирчав* (Гл Гр). V.1.6

Яка праця, така плаца (Гн Гр). I.10.12

Яке коріня, таке и насіня (Нв Гр). I.2.18

Якы гачы, такый клин, якый отец, такый син (УР Гр). I.2.19

Якый живот, така и смерт (Гл Гр). I.9.15

Якый кабат — така півка, яка мати — така дівка (Вс Гр). I.2.20

Якый корч — такый и прутик (УР Гр). I.2.21

Якый млинар — такый млин, якый отец — такый син (Вс Гр). I.2.22

Якый отец — такый син, видобали з діжки сир, по зальотах ходили, тим ся сиром гостили (Км Сн). I.2.23

Якый пан — такый крам (Вс Гр). III.1.33

Якый чорт — така и его мати (Вс Гр). III.1.34